

KHÔI PHỤC, BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA, LỊCH SỬ TRUYỀN THỐNG VÀO DẠY HỌC LỊCH SỬ ĐỊA PHƯƠNG TẠI HUYỆN ĐỊNH HÓA, TỈNH THÁI NGUYÊN

Lý Thị Thu Huyền

Trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên

Email: huyenlth@tmsu.edu.vn

Article History

Received: 15/4/2020

Accepted: 17/5/2020

Published: 25/5/2020

Keywords

conservation, cultural value,
historical value, traditional
history, Dinh Hoa district.

ABSTRACT

Restoring, preserving and promoting traditional cultural and historical values is a long term strategic task, helping local people and students better understand the process of formation and development of the locality, historical relics, cultural values, cultural traditions as well as achievements, contributed the effort of the local people to the history of the nation. Dinh Hoa is a land of diverse cultural identities and rich in revolutionary historical traditions; it still preserves many unique cultural values, many cultural heritages of important historical, cultural and religious significance, education, science... This research paper focuses on the exploitation, conservation and promotion of cultural values and traditional history of Dinh Hoa district (Thai Nguyen) in the current period. Thereby, it is expected to contribute to the education of pride, love for the country, love of the homeland for people and students here.

1. Mở đầu

Định Hóa là huyện miền núi thuộc tỉnh Thái Nguyên, với 23 xã và 01 thị trấn, 435 thôn, bản. Tổng dân số của huyện khoảng 90.000 người; trong đó, dân tộc thiểu số chiếm 71%, dân tộc Tày chiếm tỉ lệ cao nhất, còn lại là các dân tộc khác, như: Kinh, Nùng, San Chí, Dao, Mông, Sán Diu... (Ủy ban nhân dân huyện Định Hóa, 2016). Trải qua lịch sử đấu tranh lâu dài, gian khổ, để chế ngự thiên nhiên và bảo vệ Tổ quốc, các dân tộc anh em trong huyện đã hình thành mối đoàn kết keo sơn, gắn bó và đó là di sản chung quý báu của tất cả các dân tộc trong huyện. Tình đoàn kết keo sơn ấy được biểu hiện sinh động về địa vực cư trú, tạo ra sự giao lưu văn hóa ngày càng trở nên sâu sắc, đậm đà; từ đó, hình thành những đặc trưng chung, tiêu biểu cho sinh hoạt kinh tế, văn hóa, xã hội của tất cả các dân tộc trong huyện. Đây là cơ sở căn bản tạo nên sự đa dạng, phong phú trong văn hóa. Bên cạnh đó, Định Hóa còn được cả nước biết đến về truyền thống yêu nước, cách mạng kiên cường gắn liền với những mốc son lịch sử chói ngời của dân tộc. Nơi đây có nhiều địa danh đã gắn liền với hoạt động và sự lãnh đạo của Đảng, Bác Hồ, các cơ quan Bộ, ngành Trung ương trong cuộc kháng chiến trường kì, gian khổ để đi đến thắng lợi vẻ vang, như: Tin Keo, Khuôn Tát (xã Phú Đình); Phụng Hiến, Khau Tý (xã Diềm Mác), Bảo Biên (xã Bảo Linh)... Các địa danh này giờ đã trở thành những di tích lịch sử cách mạng quan trọng trong hệ thống di tích lịch sử vùng chiến khu Việt Bắc. Với giá trị lịch sử nhân văn quý giá đó, ATK Định Hóa - Thái Nguyên ngày nay là tiềm năng to lớn để phát triển văn hóa - lịch sử góp phần quảng bá hình ảnh về vùng đất và con người nơi đây.

Mục tiêu dạy học môn Lịch sử trong nhà trường hiện nay là giúp học sinh hiểu được cơ bản quá trình hình thành và phát triển của lịch sử dân tộc, lịch sử thế giới, mối liên hệ giữa lịch sử dân tộc và lịch sử thế giới. Thông qua các sự kiện lịch sử tiêu biểu, học sinh rút ra được quy luật vận động, phát triển của lịch sử; trên cơ sở đó, biết vận dụng những giá trị văn hóa (GTVH), truyền thống lịch sử, các bài học kinh nghiệm từ lịch sử vào thực tiễn công cuộc xây dựng và bảo vệ đất nước trong thời đại ngày nay. Bên cạnh đó, học sinh còn cần hiểu được quá trình hình thành và phát triển của quê hương, những phong tục, tập quán truyền thống, đặc trưng văn hóa ở mảnh đất nơi mình đã sinh ra và lớn lên. Do đó, trong quá trình dạy học lịch sử địa phương, giáo viên Lịch sử cần biết lựa chọn, khai thác, sử dụng những nội dung tiêu biểu, phù hợp giúp các em có được những thông tin cần thiết để hiểu rõ hơn về quá trình hình thành và phát triển của quê hương, về những giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống của quê hương.

Bài viết tập trung nghiên cứu việc khôi phục, bảo tồn và phát huy các GTVH, lịch sử truyền thống trên địa bàn huyện Định Hóa (tỉnh Thái Nguyên) nhằm góp phần bảo tồn, lưu giữ những GTVH truyền thống, phát huy giá trị các di tích lịch sử và di tích danh lam thắng cảnh trên địa bàn huyện thông qua quá trình giáo dục, dạy học lịch sử địa phương, giúp người dân cũng như học sinh luôn tự hào và tin yêu mảnh đất quê hương.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống trên địa bàn huyện Định Hóa, tỉnh Thái Nguyên

2.1.1. Khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống tại huyện Định Hóa

Công tác khôi phục, bảo tồn và phát huy các GTVH truyền thống tại địa bàn huyện Định Hóa được thực hiện từ những năm 60 của thế kỉ XX, ban đầu chỉ là những hoạt động nhỏ lẻ của các nhà văn hóa đến từ Hà Nội, sau đó là sự vào cuộc của Nhà nước bằng nhiều chính sách ưu tiên bảo tồn các di tích lịch sử văn hóa có trên địa bàn. Công tác này thực sự khởi sắc vào những năm 2000, khi địa phương xây dựng Đề án “Khôi phục, bảo tồn và phát huy những giá trị tinh hoa văn hóa truyền thống các dân tộc huyện Định Hóa”. Qua Đề án, nhiều GTVH, lịch sử truyền thống được khôi phục, bảo tồn và phát huy. Ngày 15/10/2006, Ban Thường vụ Huyện ủy đã ra nghị quyết số 18-NQ/HU về việc thông qua Đề án “Tiếp tục khôi phục, bảo tồn và phát huy những GTVH truyền thống các dân tộc huyện Định Hóa (giai đoạn 2006-2010)” với mục tiêu: Khôi phục, bảo tồn và phát huy các GTVH truyền thống các dân tộc để đưa trở lại những nét văn hóa độc đáo đặc sắc với cuộc sống của nhân dân. Tạo ra nhận thức mới, hoạt động mới trong việc kết hợp các GTVH truyền thống dân tộc với những giá trị tinh hoa văn hóa tiên tiến của thời đại gắn liền với cuộc sống sinh hoạt của người dân, góp phần vào việc xây dựng con người mới trong thời kì đẩy mạnh CNH, HĐH đất nước (Huyện ủy Định Hóa, 2012, tr 1).

Ngày 30/9/2011, Ban Chấp hành Đảng bộ huyện Định Hóa (khoá XXII) đã thông qua Đề án số 03-ĐA/HU về “Tiếp tục đổi mới và tăng cường giáo dục truyền thống cách mạng của quê hương Định Hóa giai đoạn 2011-2015” nhằm giữ gìn và phát huy được những truyền thống lịch sử cách mạng tốt đẹp của quê hương Định Hóa, làm cho mỗi cán bộ, đảng viên và nhân dân các dân tộc nhận thức, thấm nhuần, tự hào về những giá trị truyền thống cách mạng, từ đó nhằm thôi thúc mỗi người vươn lên trong học tập, lao động làm giàu cho gia đình và xã hội, xây dựng quê hương Định Hóa phát triển nhanh, bền vững (Huyện ủy Định Hóa, 2015, tr 2).

Nỗ lực của các cấp chính quyền trong quá trình tổ chức, thực hiện Đề án đã đem lại những kết quả tích cực, cụ thể:

- *Công tác khôi phục, bảo tồn và phát huy các GTVH vật thể:*

+ *Về kiến trúc văn hóa nhà ở:* Kiểu nhà ở truyền thống các dân tộc huyện Định Hóa là nhà sàn, được dựng phù hợp khí hậu, thổ nhưỡng và phong tục tập quán của đồng bào các dân tộc Định Hóa. Tính đến năm 2015, huyện Định Hóa có tổng số gần 1.100 ngôi nhà sàn, trong đó còn giữ lại được nhiều nhà truyền thống có GTVH, kiến trúc nghệ thuật (UBND huyện Định Hóa, 2016, tr 4). Phong tục sinh hoạt nhà sàn là nét văn hóa riêng, tạo ra tiềm năng thu hút khách du lịch cộng đồng - du lịch trải nghiệm. Thời gian gần đây, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch cùng UBND tỉnh Thái Nguyên đã hỗ trợ huyện Định Hóa khôi phục, kiên cố hóa, bảo tồn một số ngôi nhà sàn tại xóm Bàn Quyên, xã Diềm Mực để hình thành Làng văn hóa cộng đồng.

+ *Công tác khôi phục, sưu tầm các hiện vật lịch sử - văn hóa:* Công tác khôi phục, sưu tầm hiện vật giúp lưu giữ bằng chứng xác thực các sự kiện văn hóa, khoa học, lịch sử..., phục vụ cho công tác nghiên cứu, tham quan, học tập của đồng bào nhân dân. Nhiều hiện vật có giá trị lịch sử, dân tộc học đã được phát hiện, sưu tầm như: chén, bát, đĩa của đại tướng Hoàng Văn Thái cùng gia đình sử dụng khi ở Định Hóa trong kháng chiến chống thực dân Pháp; bánh răng máy cày do Bác Hồ tặng hợp tác xã Tân Tiến, xã Tân Dương; cối xay thóc bằng tay, chân sui, quần áo dân tộc Dao, Tày đúng theo nguyên bản...

+ *Công tác khôi phục, bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị các di tích lịch sử, văn hóa, danh lam thắng cảnh:* Trên địa bàn huyện Định Hóa đến thời điểm hiện tại có 128 di tích đã được kiểm đếm: có 20 di tích xếp hạng Quốc gia (18 di tích lịch sử, 02 danh lam thắng cảnh); 13 di tích xếp hạng cấp tỉnh; 30 di tích được đầu tư tôn tạo, phục dựng, xây nhà bia, xây bia ghi dấu; 23 di tích có biển chỉ dẫn (Ủy ban nhân dân huyện Định Hóa, 2016, tr 4).

- *Công tác khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa phi vật thể:*

+ *Trong loại hình nghệ thuật trình diễn dân gian:* Hiện tại có trên 200 bài hát then, hát sli, hát lượn theo truyền thống được ghi chép, dịch lời, sáng tác theo lời mới được sưu tầm, truyền dạy, giới thiệu quảng bá rộng rãi trên các phương tiện thông tin đại chúng. Từ năm 2011-2015, trên địa bàn huyện đã mở được 31 lớp truyền dạy đàn tính, hát then, 02 lớp dân vũ với gần 600 học viên; có 22 câu lạc bộ dân ca, dân vũ sinh hoạt thường xuyên (câu lạc bộ hát then, hát soọng cô, nhảy tác xình...). Năm 2015, huyện Định Hóa có 02 di sản văn hóa phi vật thể được công nhận di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia là: múa rối cạn và Nghi lễ Then của dân tộc Tày. Đây là căn cứ pháp lí quan trọng để địa phương thực hiện công tác bảo tồn và phát huy những giá trị truyền thống của dân tộc trên địa bàn huyện. Trong năm 2016, di sản “Then Tày, Nùng, Thái” đang được Viện âm nhạc Quốc gia xây dựng hồ sơ đề cử quốc gia đề nghị UNESCO đưa vào danh sách Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại (Ủy ban nhân dân huyện Định Hóa, 2016, tr 4, 5).

+ *Trong loại hình lễ hội truyền thống*: Các lễ hội truyền thống trên địa bàn huyện được khôi phục và phát huy giá trị, có hai lễ hội lớn được tổ chức hàng năm là: lễ hội Lồng tồng ATK Định Hóa và lễ hội Chùa Hang. Qua việc tổ chức, duy trì lễ hội truyền thống, các di sản văn hóa đặc sắc của huyện được giới thiệu đến du khách trong và ngoài tỉnh như: Lễ cầu mùa, lễ kỳ yên của dân tộc Tày, lễ cấp sắc của dân tộc Dao... các làn điệu dân ca, dân vũ: hát Then, múa nường Then, nhảy tấc xinh...; các trò chơi dân gian: kéo co, đẩy gậy, đánh đu, bịt mắt bắt dê... Đặc biệt trong các lần tổ chức lễ hội, nhiều đơn vị truyền thông đã chủ động liên hệ với huyện thực hiện các chương trình truyền hình trực tiếp, viết tin bài, phóng sự góp phần giới thiệu, quảng bá về giá trị lịch sử, văn hóa các dân tộc huyện Định Hóa.

+ *Trong loại hình tri thức dân gian*: Âm thực truyền thống các dân tộc, đặc biệt là của dân tộc Tày ở Định Hóa được khuyến khích duy trì bằng nhiều hình thức. Các món ăn truyền thống như: xôi ngũ sắc, cơm lam, khâu si, thịt trâu khô... không chỉ được lưu truyền trong nhân dân, trong bữa ăn các gia đình, trong dịp lễ tết mà được đưa vào thực đơn trong các nhà hàng phục vụ khách du lịch và được du khách thưởng thức đánh giá cao.

+ *Trong loại hình tiếng nói, chữ viết*: Tiếng dân tộc được người dân sử dụng thường xuyên, hàng ngày, nhiều từ phổ thông mới xuất hiện được dịch sang tiếng dân tộc để đảm bảo nhu cầu giao tiếp xã hội của người dân. Các loại sách cô: sách ghi lời giáo của phường rồi Thâm Rộc (xã Bình Yên), sách chữ Hán, Nôm của các thầy then, pụt được kiểm kê, dịch sang tiếng phổ thông để thuận tiện cho việc tra cứu thông tin tư liệu, lưu giữ, bảo quản lâu dài.

+ *Trong nghề thủ công truyền thống*: Các sản phẩm đan như: nón Tày, dậu, rổ, đệm được sử dụng trong cuộc sống thường nhật của người dân; trang phục truyền thống của một số dân tộc được khôi phục, chủ yếu may bằng chất liệu mới nhưng vẫn giữ được cơ bản về đường nét, kiểu dáng và được người dân mặc trong những ngày lễ tết, trong các sự kiện chính trị của địa phương, trong sinh hoạt cộng đồng, trong các buổi liên hoan, giao lưu văn nghệ. Nhiều hoạt động nghề thủ công truyền thống được quan tâm, phục dựng như: nghệ thuật thêu trang phục truyền thống của dân tộc Dao, làng nghề truyền thống dệt màn chọ, làng nghề chèn, chế tác nhạc cụ dân tộc (đàn tính)...

- *Công tác tuyên truyền, quảng bá, khôi phục, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống*:

Công tác này được đẩy mạnh với nhiều hình thức phong phú, đã thu hút sự quan tâm của người dân trong việc bảo tồn và phát huy những GTVH truyền thống. Các hình thức tuyên truyền chủ yếu như: tuyên truyền qua hệ thống loa truyền thanh của huyện; qua các lớp tập huấn chuyên môn; mở các lớp truyền dạy hát then, lượn, nhảy tấc xinh... để cung cấp kiến thức cơ bản về loại hình dân ca, dân vũ cho người học, đảm bảo các học viên có thể biểu diễn và hướng dẫn những người trong xóm, bản có nhu cầu học; tổ chức các chương trình giao lưu văn nghệ cấp huyện, khuyến khích các đơn vị tham gia các tiết mục về văn hóa dân tộc thiểu số. Phối hợp với các cơ quan báo chí, đài truyền hình Trung ương và địa phương; các cơ quan nghiên cứu và phát triển văn hóa xây dựng các chương trình giới thiệu, quảng bá văn hóa truyền thống dân tộc. như: Chương trình Làng Việt, Điểm hẹn Văn hóa, Cà phê sáng, Cây cao bóng cả... Các trường học tổ chức cho học sinh tham quan các di tích đã được xếp hạng Quốc gia, di tích cấp Tỉnh, từ đó giáo dục truyền thống yêu nước, niềm tự hào dân tộc cho thế hệ trẻ...

2.1.2. Hạn chế và nguyên nhân dẫn đến những hạn chế trong khôi phục, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống ở huyện Định Hóa

- *Hạn chế*: Bên cạnh những thành quả đã đạt được, công tác khôi phục, bảo tồn và phát huy những giá trị tinh hoa văn hóa, lịch sử truyền thống còn có một số tồn tại, hạn chế nhất định: + Hiệu quả của công tác bảo tồn, quảng bá di sản văn hóa phi vật thể còn chưa cao: Các làn điệu then, sli, lượn chưa thực sự có sức sống trong cộng đồng; việc sử dụng các trang phục dân tộc trong nhân dân chưa mang tính tự nguyện; việc phát huy sức mạnh nội lực của người dân trong việc tham gia khôi phục, giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc chưa tốt; Làng văn hóa du lịch Bản Quyên được đầu tư xây dựng nhưng chưa phát huy được hiệu quả thực tế; việc hướng công chúng vào hoạt động trải nghiệm di sản văn hóa phi vật thể phục vụ du lịch cộng đồng còn hạn chế; + Nhiều di tích chưa có lí lịch di tích, hồ sơ khoa học (95/128 di tích); số lượng các di tích được xếp hạng, xây bia ghi dấu, biển chỉ dẫn còn ít so với tổng số di tích hiện có trên địa bàn; + Công tác xã hội hóa hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di sản còn gặp nhiều khó khăn, chưa tranh thủ được sự ủng hộ, đầu tư lớn từ các Bộ, ngành, cơ quan Trung ương, các đơn vị quân đội từng đóng quân trên địa bàn; sự quan tâm đầu tư cho bảo tồn và phát huy GTVH lịch sử truyền thống còn chưa tương xứng với giá trị, còn dãn trải, thiếu tập trung; + Chưa có sự gắn kết chặt chẽ giữa các đơn vị quản lí các khu, điểm di tích trên địa bàn huyện. Sản phẩm du lịch chưa hấp dẫn, chưa đáp ứng nhu cầu của khách tham quan.

- *Nguyên nhân*: + Điều kiện KT-XH ở Định Hóa còn gặp nhiều khó khăn, trình độ nhận thức của một bộ phận người dân còn hạn chế gây ảnh hưởng đến công tác bảo tồn, phát huy GTVH dân tộc; đồng thời, do mặt trái của cơ chế thị trường và quá trình hội nhập quốc tế cũng làm phai nhạt các GTVH truyền thống; + Nhận thức về vai trò, ý nghĩa của việc bảo tồn di sản văn hóa chưa cao, một số cán bộ làm quản lí văn hóa và cộng đồng dân cư địa phương

chưa nhận thức đầy đủ vai trò các di sản văn hóa, còn lúng túng trong việc xử lý mối quan hệ giữa bảo tồn và phát huy di sản trong quá trình đổi mới và hội nhập quốc tế; + Công tác thông tin tuyên truyền, quảng bá còn đơn giản, thiếu sự kết hợp chặt chẽ giữa các ngành, các cấp trong tổ chức, khai thác du lịch và dịch vụ tại các điểm có di sản văn hóa; + Điều kiện hạ tầng du lịch còn nhiều khó khăn, hoạt động du lịch tự phát, manh mún, nhỏ lẻ; + Nguồn kinh phí dành cho công tác bảo tồn, tôn tạo, phát huy di sản còn hạn chế.

2.2. Một số giải pháp khôi phục, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống và giáo dục ở huyện Định Hóa

2.2.1. Tăng cường công tác lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương trong khôi phục, bảo tồn phát huy giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống

Các cấp, các ngành trên địa bàn huyện cần tiếp tục triển khai thực hiện tốt Nghị quyết Trung ương 5 (Khoá VIII) về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; Nghị quyết Trung ương 9 (khóa XI) về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước.

Chỉ đạo các xã, thị trấn trên địa bàn huyện thực hiện Luật Di sản văn hóa, các nghị định của Chính phủ, hướng dẫn của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch về công tác bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử - văn hóa.

2.2.2. Tích cực tuyên truyền, nâng cao nhận thức và ý thức trách nhiệm của các tổ chức, cơ quan đơn vị và nhân dân đối với di sản văn hóa, lịch sử

Lãnh đạo huyện cần tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền, vận động đến mọi tầng lớp nhân dân tham gia bảo tồn di sản; chủ động phối hợp với các cơ quan báo chí, đài truyền hình tuyên truyền, quảng bá tiềm năng phát triển du lịch từ giá trị các di sản, di tích lịch sử; tăng cường công tác tuyên truyền trực quan, tuyên truyền qua sóng truyền thanh, truyền hình, qua các sản phẩm du lịch truyền thống...

Mở chuyên mục giới thiệu văn hóa, lịch sử truyền thống; giới thiệu các điểm du lịch lịch sử, sinh thái; cung cấp thông tin du lịch, hướng dẫn tham quan du lịch của huyện trên Trang thông tin điện tử của huyện. Đẩy mạnh hợp tác trong việc xúc tiến, tuyên truyền, quảng bá thông qua các sự kiện chính trị, văn hóa, hoạt động giao lưu văn hóa.

2.2.3. Khôi phục, bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa phi vật thể truyền thống tiêu biểu

Duy trì hoạt động các câu lạc bộ dân gian của các xã, thành lập mới các câu lạc bộ dân gian đối với các xã chưa có câu lạc bộ; lựa chọn các hạt nhân tiêu biểu để thành lập câu lạc bộ nòng cốt, có phương án hỗ trợ hoạt động luyện tập, biểu diễn, giao lưu, trang phục, đạo cụ... cho thành viên câu lạc bộ. Hàng năm, tổ chức liên hoan văn nghệ, giao lưu văn hóa giữa các câu lạc bộ; đưa các di sản vào hoạt động ngoại khóa trong các trường học; xuất bản các tài liệu quảng bá về di sản văn hóa trên địa bàn huyện; hỗ trợ sản xuất các sản phẩm thủ công truyền thống nhằm bảo tồn và quảng bá di sản văn hóa tiêu biểu: trang phục dân tộc, đàn tính, nón Tày...

Với những di sản được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia cần có phương án hỗ trợ để các nghệ nhân, các câu lạc bộ, các phường rối duy trì hoạt động. Tổ chức nhiều hoạt động giao lưu, quảng bá di sản, tạo điều kiện để các nghệ nhân được biểu diễn trong và ngoài tỉnh. Cùng với việc bảo tồn rối cổ, cần nghiên cứu khôi phục, làm mới con rối theo hướng biểu diễn sân khấu hóa; trang bị mới nhạc cụ (đàn bầu, đàn nhị...), thu âm nhạc biểu diễn, dịch lời các bài giáo sang tiếng phổ thông, lựa chọn các trích đoạn có tính nghệ thuật cao thực hành sân khấu hóa. Ngoài ra, tiếp tục tổ chức truyền dạy, thực hành di sản văn hóa phi vật thể tiêu biểu trong cộng đồng. Nghiên cứu, thu thập tư liệu, lập hồ sơ khoa học đề nghị “Lễ hội Lồng tồng ATK Định Hóa” là di sản văn hóa phi vật thể Quốc gia; tiếp tục bảo tồn và phát huy các lễ hội, di sản văn hóa phi vật thể để khai thác kết nối với các tour du lịch.

2.2.4. Thực hiện khôi phục, bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử

- *Thực hiện việc khôi phục, bảo tồn, tôn tạo các di tích:* Các di tích lịch sử ở huyện Định Hóa có ý nghĩa quan trọng về lịch sử, văn hóa, khoa học. Tuy nhiên, vật liệu để làm di tích kém bền vững, như: tranh, tre, nứa, lá... trải qua thời gian dài dưới tác động của thời tiết, côn trùng, không có người chăm sóc nên hầu hết các di tích chỉ còn là địa điểm, địa danh lịch sử, dấu vết vật chất hầu như không còn, các hạng mục hầm, nền, hào... được xác định chủ yếu dựa trên lời kể của các nhân chứng lịch sử. Vì vậy, cần sớm khảo sát giá trị khoa học lịch sử, sưu tầm tư liệu, chụp ảnh khảo tả, ghi lời kể nhân chứng các di tích chưa được xếp hạng để làm tư liệu khoa học viết lí lịch di tích. Lựa chọn những di tích có giá trị tiêu biểu lập hồ sơ khoa học đề nghị xếp hạng di tích. Khoanh vùng bảo vệ những di tích đã được xếp hạng, xây bia ghi dấu và biển chỉ dẫn đến di tích để thuận tiện cho các hoạt động chăm sóc, bảo vệ và tham quan di tích. Hàng năm, huyện cần bố trí kinh phí cho hoạt động chống xuống cấp các di tích.

- *Đẩy mạnh công tác xã hội hóa, thu hút đầu tư cho việc tôn tạo, chống xuống cấp các di tích:* Phối hợp với các ngành để huy động nguồn vốn đầu tư tôn tạo các di tích. Ngoài nguồn vốn từ ngân sách Nhà nước, cần tập trung huy

động nguồn vốn tài trợ từ các tổ chức, cá nhân, đơn vị, doanh nghiệp trong và ngoài tỉnh, cơ quan trung ương từng đóng trên địa bàn để bảo tồn, tôn tạo, tu bổ, chống xuống cấp các di tích.

2.2.5. Phát huy vai trò cộng đồng dân cư trong việc bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử

Cộng đồng dân cư là nơi bảo tồn, lưu giữ các di sản văn hóa phi vật thể, do vậy cần để người dân trở thành chủ thể trong các hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị các di sản. Tập huấn kỹ năng phục vụ du lịch cộng đồng cho dân cư tại các xã có thể mạnh trong phát triển du lịch lịch sử, văn hóa, du lịch cộng đồng; hỗ trợ người dân sản xuất sản phẩm truyền thống có GTVH được du khách ưa chuộng để phát triển thành sản phẩm du lịch đặc trưng của huyện.

Phối hợp với sở Văn hóa Thể thao và Du lịch đầu tư, cải tạo một số nhà sàn ở làng văn hóa Bản Quyền thành điểm du lịch cộng đồng. Phát huy vai trò nhà sinh hoạt cộng đồng tại Bản Quyền: tổ chức hội nghị gắn với tham quan du lịch cộng đồng; tổ chức đón tiếp các đoàn khách của huyện, của các ngành; phối hợp với ngành GD-ĐT tổ chức hoạt động ngoại khóa cho học sinh trong huyện gắn với di sản; phối hợp với Đoàn Thanh niên tổ chức hoạt động về nguồn giáo dục truyền thống gắn với du lịch trải nghiệm - du lịch cộng đồng.

2.2.6. Xây dựng, quảng bá du lịch

Phối hợp trung tâm xúc tiến Du lịch tỉnh Thái Nguyên; Ban quản lý Khu di tích lịch sử sinh thái ATK Định Hóa, Ban quản lý Khu di tích ATK Tân Trào, Ban quản lý Khu du lịch Hồ Núi Cốc... tổ chức khảo sát, chụp hình, ghi tư liệu để xây dựng các tuyến du lịch: Hồ Núi Cốc (Đại Từ) - ATK Định Hóa - ATK Tân Trào (Tuyên Quang); TP. Thái Nguyên - ATK Định Hóa - ATK Tân Trào (Tuyên Quang); TP. Thái Nguyên - Di tích Nhà tù Chợ Chu - Chùa Hang (thị trấn Chợ Chu) - Hồ Bảo Linh... Tiếp tục phối hợp với các công ty lữ hành để quảng bá, khai thác giá trị tài nguyên du lịch khu ATK Định Hóa.

3. Kết luận

Dưới sự chỉ đạo của Đảng bộ huyện cùng với sự vào cuộc của các cấp ủy Đảng và chính quyền địa phương, đến nay, nhiều GTVH truyền thống đang bị mai một (nhà ở, trang phục, nghề truyền thống...) đã dần được khôi phục, bảo tồn trong cộng đồng dân cư; một số bản sắc văn hóa tiêu biểu (múa rối Tày, các làn điệu dân ca, dân vũ...) đã được phát huy, tiếp nhận thêm những GTVH của nhân loại làm phong phú thêm văn hóa truyền thống của dân tộc mình; các di tích lịch sử được đầu tư và tôn tạo...

Bài viết đã góp một phần tóm lược, phân tích các kết quả của công tác khôi phục, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa, lịch sử truyền thống của huyện Định Hóa (Thái Nguyên); góp thêm những tư liệu lịch sử, phục vụ việc nghiên cứu giảng dạy Lịch sử Việt Nam, nhất là việc dạy học lịch sử địa phương tại huyện Định Hóa. Đây cũng là tài liệu tham khảo giúp cho học sinh hiểu sâu hơn về lịch sử hình thành và phát triển của huyện Định Hóa, giáo dục truyền thống cho thế hệ trẻ, người dân huyện Định Hóa ngày nay.

Tài liệu tham khảo

Đảng bộ huyện Định Hóa (2001). *Lịch sử Đảng bộ huyện Định Hóa*. NXB Quân đội nhân dân.

Huyện ủy Định Hóa (2006). *Nghị quyết số 15-NQ/HU ngày 24/11/2006 về việc thực hiện đề án Tiếp tục khôi phục, bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống các dân tộc huyện Định Hóa (giai đoạn 2006-2010)*. Tài liệu lưu tại kho lưu trữ Huyện ủy Định Hóa.

Huyện ủy Định Hóa (2015). *Báo cáo Tổng kết 5 năm thực hiện Đề án Tiếp tục đổi mới và tăng cường công tác giáo dục truyền cách mạng của quê hương Định Hóa (giai đoạn 2011-2015)*. Tài liệu lưu tại kho lưu trữ Huyện ủy Định Hóa.

Lý Thị Chiên (2015). *Bảo vệ và phát huy giá trị hát Then trong An toàn khu (ATK) Định Hóa, Thái Nguyên*. Tạp chí Di sản văn hóa phi vật thể, số 4(53), tr 78-80.

Nguyễn Văn Tiên, Nguyễn Văn Bách (2020). *Công tác sưu tầm, nghiên cứu và giảng dạy đàn, hát Then tại Trường Cao đẳng Văn hóa nghệ thuật Việt Bắc*. Tạp chí Giáo dục, số 470, tr 50-54.

Thủ tướng Chính phủ (2011). *Quyết định số 1270/QĐ-TTg ngày 27/7/2011 phê duyệt Đề án bảo tồn phát triển văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam đến năm 2020*.

Ủy ban nhân dân huyện Định Hóa (2016). *Đề án Tiếp tục bảo tồn và phát huy những giá trị tinh hoa văn hóa, lịch sử truyền thống các dân tộc huyện Định Hóa gắn với phát triển du lịch giai đoạn 2016-2020*. Tài liệu lưu tại kho lưu trữ UBND huyện Định Hóa.

Võ Văn Thắng (2005). *Kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống dân tộc trong việc xây dựng lối sống ở Việt Nam hiện nay*. Luận án tiến sĩ Triết học, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.